

1. Педагогикалык изилдөө жана анын методологиясы

(Тиркеме – 1. Презентация)

Педагогика – адам таануу жөнүндөгү, адамдын инсан катары калыптанышынын жана өнүгүшүнүн объективдүү законченемдери жөнүндөгү илим.

Педагогика – таалим-тарбия процесстери, алардын негизги касиеттери жана законченемдери жөнүндөгү илимий билим.

Педагогика – педагогикалык окуу жайларда атайын программа боюнча окутулуучу окуу курсу.

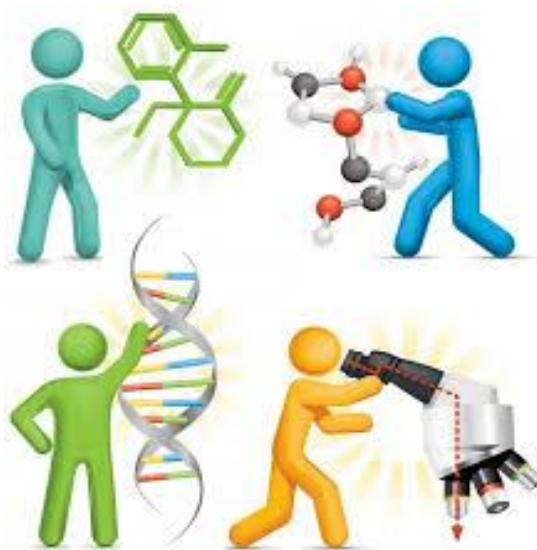
Методология – метод + логос деген эки сөздүн жыйындысы. Метод (гр. методос) – таанып-билүүнүн жолу, жаратылыштын жана коомдук турмуштун кубулуштарын изилдөө; аракет жасоонун ыкмасы, жолу же образы; максатка жетүүнүн жолу. Логос (гр. сөзү) – түшүнүү, окуу, ой жөнүндөгү законченемдүүлүк. Демек, методология – максатка жетүүнүн жолу жөнүндөгү окуу.

Педагогиканын методологиясы – таанып-билүүгө болгон жалпы мамилени, инсанга билим берүүнүн, аны тарбиялоонун жана өнүктүрүүнүн жалпы законченемдерин билүүнү жана аны практика жүзүндө пайдаланууну мүнөздөйт.

Педагогиканын методологиясынын **объектиси** – адамды окутуунун жана тарбиялоонун, инсандык касиеттерин калыптандыруунун жана өнүктүрүүнүн кубулуштары.

Педагогиканын методологиясынын **предмети** – жогорку нравалуу, ички сезими бай адамды калыптандыруунун, гармониялуу өнүктүрүүнүн, активдүү чыгармачыл ишмердүүлүккө даярдоонун законченемдери.

Педагогиканын методологиясынын **функциялары:**

• таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн маңызын жана жолдорун аныктоо;

• таалим-тарбия ишмердүүлүгүнүн практикасын өзгөртүп түзүүнүн, бир жагдайдан экинчи жагдайга которуунун натыйжалуу жолдорун аныктоо.

Педагогикалык изилдөөнүн методологиялык деңгээли төмөнкү талаптарга туура келүүсү керек:

- изилдөөнүн түрүн аныктоо;
- изилдөөнүн логикасын жана стратегиясын аныктоо;
- изилдөөнүн илимий түшүнүктүк жана категориялык аппаратын түзүү;

- методологиялык талдоонуи тактикалык каражаттарын тандоо (гипотеза, илимий талдоонун методдору, аппаратура ж.б.) жана аларды жүргүзүү;

- изилдөөнүн жыйынтыгын болжолдоп аныктоо (теманын актуалдуулугунун мүнөзү, илимий жаңылыгынын даражасы, теориялык жана практикалык маанилүүлүгү ж.б.);

- изилдөөнү уюштуруу жана өткөрүү;
- «изилдөөнүн жыйынтыктарынын колдонуу чөйрөсүн жана анын оң таасиринен келип чыгуучу натыйжалардын эффективдүүлүгүн болжолдоо ж.б.

Педагогика тармагында жүргүзүлүүчү изилдөөнү билим берүүнүн, тарбиялоонун жана өнүктүрүүнүн законченемдери жөнүндөгү жаңы билимдерди алууга багытталган илимий ишмердүүлүк жана анын жыйынтыгы катары түшүнүү керек.

Педагогика боюнча илим изилдөө анын ар кандай тармагы боюнча жүргүзүлөт: жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы, дидактика, айрым предметти окутуу методикасы, тарбия теориясы, мектеп таануу, атайын, кесиптик жана салыштырмалуу педагогика, дене тарбиясынын теориясы менен методикасы, спортко машыктыруу, саламаттык жана адаптациялык дене тарбиясы ж.б.

Көпчүлүк илим таануучулардын пикири боюнча (Г.И. Александров, В.Е. Гмурман, И.А.Макаровская) педагогикалык изилдөөнүн үч тибин көрсөтүүгө болот: **фундаменталдык изилдөө; прикладдык изилдөө; иштелмелер.**

Фундаменталдык изилдөөлөрдө педагогикалык процесстин жалпы теориялык концепциялары, законченемдери ачылат, алардын методологиясы иштелип чыгат. Алар илимий билимдерди тереңдетүүгө жана кеңейтүүгө, илимий изденүүнүн жолун көрсөтүүгө багытталат, прикладдык изилдөөлөрдү жүргүзүүгө жана иштелмелерди түзүүгө теориялык негиз болуп берет.

Прикладдык изилдөөлөрдө билим жана тарбия берүүнүн мазмуну жана технологиялары менен байланышкан айрым теориялык жана практикалык маселелерди чечүүнүн милдеттери аткарылат. Прикладдык изилдөөлөрдүн предмети көлөмү жагынан чектелүү болуп, практикалык жыйынтык алууга багытталат. Прикладдык изилдөөлөр кай бир учурда фундаменталдык изилдөөлөрдүн жыйынтыктарына негизделип аткарылса, кай бирде бир нече прикладдык изилдөөлөрдүн натыйжалары фундаменталдык изилдөөлөр аркылуу жалпыланат. Демек, прикладдык изилдөөлөр теория менен практиканы байланыштыруучу звено болуп эсептелет.

Иштелмелер тибиндеги изилдөөлөр түздөн-түз окуу-тарбия процессин тейлейт, аларды аткаруунун конкреттүү көрсөтмөлөрүн түзүп берет. Мындай көрсөтмөлөргө билим жана тарбия берүүнүн концепциясы, билим берүүнүн стандарты, программалар, түшүндүрмө каттар, окуу китеби, нускамалар, мугалимдер, ата-энелер, окуучулар үчүн методикалык көрсөтмөлөр, сабактардын, тарбия иштеринин үлгүлөрү жана башкаларды кошууга болот.

Көпчүлүк учурларда изилдөөлөрдүн бири-бири менен байланышкан аралаш типтери колдонулат. Мисалы, фундаменталдык-прикладдык, фундаменталдык иштелмелер, прикладдык иштелмелер, ошондой эле алардын ар кандай комбинациялары.

Изилдөөлөрдүн типтеринин мүнөзүн аныктоо үчүн төрт түрдөгү көрсөткүч пайдаланылат. Алар изилдөөнүн милдеттери, изилдөөнүн натыйжасы, колдонуучунун дареги, продуктынын (жарыяланган материалдын) тиби. Алардын карым-катнашы 1-таблицада берилди.

1-таблица. Изилдөөнүн типтеринин көрсөткүчтөрүнүн мүнөздөмөлөрү

Изилдөөнүн тиби	Изилдөөнүн милдеттери	Изилдөөнүн натыйжасы	Колдонуучунун дареги	Жыйынтыктын түрү
-----------------	-----------------------	----------------------	----------------------	------------------

Фундаменталдык изилдөө	Илимий концепциянын теориясын инггеп чыгуу, мурдагы концепцияга толуктоо киргизүү, өнүктүрүү	Идея. гипотеза, илимий багыт, закон, тенденция, концепция, законченем, дидактикалык система	Илимий кызматкерлер, кафедранын окутуучулары, методист-педагогдор, изденүүчүлөр, аспиранттар, магистрлер	Макала, илимий отчет, диссертация, монография
Прикладдык изилдөө	Методикалык сунуштарды иштеп чыгуу, мурдагы сунуштарга баалуу кошумча киргизүү, методикалык системаны өнүктүрүү	Терминология, методикалык шарт, талаптар, критерийлер, эрежелер, методика, методикалык система, технология	Мугалимдер, агартуу кызматчылары, мектептен тышкаркы мекемелер, тарбиячылар, ата-энелер, окуучулар, студенттер	Макала, илимий отчет, диссертация, дидактикалык же методикалык колдонмо
Иштелмелер	Конкреттүү көрсөтмөлөрдү иштеп чыгуу, ...	Алгоритм, каражаттар, эрежелер, сунуштар, ыкмалар, методикалык иштелмелер, көрсөтмөлөр	Мугалимдер, окутуучулар, окуучулар, студенттер, ата-энелер, тарбиячылар, агартуу кызматкерлери, мектеп жетекчилери	Окуу китеби, окуу куралы, маселелер, диктанттар жыйнагы практикумдар, тесттер